

Resursă educațională deschisă - CANONUL ÎN ARTĂ - Bookcreator
prof. Jăhăleanu Violeta Emilia

CANONUL ÎN ARTĂ

<https://app.bookcreator.com/l/-OGQlldNsajjP1zcvqrS?c=DDV7HMW>

Aprilie, 2025

COMPETENȚE GENERALE ȘI SPECIFICE conform programei școlare pentru disciplina Educație plastică pentru clasa a VIII-a, aprobată prin ordinul Ministerului Educației Naționale nr. 3393/2017.

COMPETENȚE GENERALE:

1. Receptarea cu sensibilitate și spirit critic a mesajelor artistic - vizuale în scopul formării culturii artistice de bază.
2. Utilizarea de instrumente și tehnici variate specifice artelor vizuale plastice și decorative.
3. Exprimarea ideilor, sentimentelor și a mesajelor, utilizând limbajul artistic - vizual în contexte variate.

COMPETENȚE SPECIFICE:

- 1.1 Contextualizarea unui mesaj artistic receptat
- 1.2. Utilizarea criteriilor valorice proprii în analiza lucrărilor de artă.
- 2.2. Valorizarea caracteristicilor expresive ale limbajului plastic și decorativ în compoziții și în mediul înconjurător.
- 3.1. Explorarea unor modalități alternative de exprimare a ideilor, sentimentelor și mesajelor în diferite domenii artistice.
- 3.2 Implicarea în organizarea unor evenimente ce pun în evidență produse artistice creative.

DOMENII DE CONȚINUT. CONȚINUTURI:

5. COMPOZIȚIA PLASTICĂ. Expresivitatea corpului și figurii umane (compoziții figurative cu personaje).
Proporțiile corpului uman.

CLASA: a VIII-a

MOTIVAȚIE

Importanța canonului în artă: canonul artistic este un concept central în istoria artei, care ajută la înțelegerea standardelor estetice, culturale și istorice din diferite epoci.

Influența asupra culturii vizuale: studierea canonului permite elevilor să înțeleagă cum anumite opere, stiluri sau artiști au modelat percepția artei și cultura generală.

Dezvoltarea gândirii critice: alegerea acestui subiect îți oferă ocazia de a analiza și compara perspective diferite asupra valorii artei, punând accent pe diversitate și context istoric.

Relevanța pentru educație plastică: tema este legată direct de competențele vizate în programa școlară, precum explorarea valorilor estetice și înțelegerea conceptelor-cheie din artă.

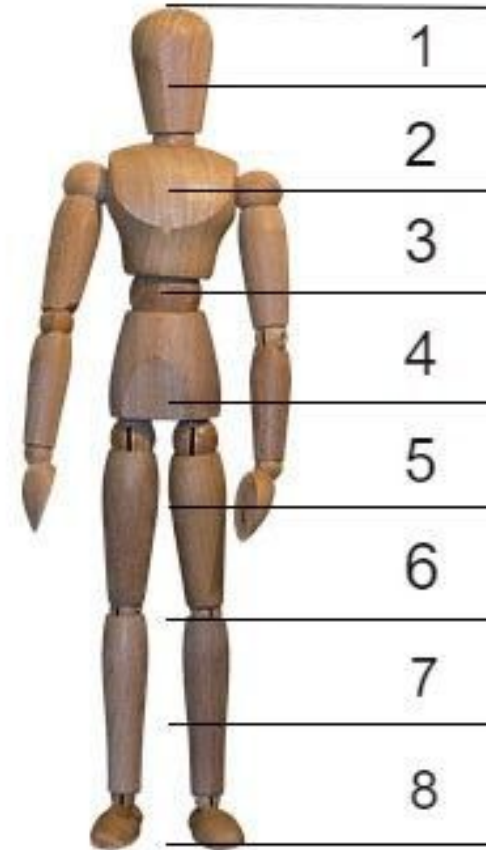

Fig. 1. Manechin de lemn

INTRODUCERE

Fig. 2. Statuie grecească, bust

În artă, canonul reprezintă un set de reguli, principii sau proporții standardizate utilizate pentru a ghida reprezentarea corpului uman, a spațiului, a proporțiilor sau a altor elemente vizuale.

Acesta servește drept model idealizat, reflectând o concepție culturală, estetică sau filozofică asupra frumuseții și perfecțiunii.

Canonul exprimă valorile, credințele și idealurile estetice specifice unei epoci sau culturi.

Deși arta contemporană pune mai puțin accent pe respectarea strictă a acestor canoane, ele au fost esențiale pentru dezvoltarea tehnicilor și înțelegerii artei în diverse perioade istorice.

CANONUL EGIPTEAN - 18, 21 PĂTRATE PE VERTICALĂ

În arta egipteană, canonul proporțiilor umane era o regulă strictă care determina modul în care figurile erau reprezentate în pictură și sculptură, reflectând valorile culturale și religioase ale civilizației egiptene.

Acest canon se baza pe o grilă geometrică, împărțită în unități standardizate, pentru a asigura proporții consistente și armonioase în toate reprezentările umane.

Grila folosită în canonul egiptean era împărțită în 18 sau 21 de pătrate pe verticală, de la tălpi până la linia părului, fiecare secțiune a corpului având o dimensiune specifică.

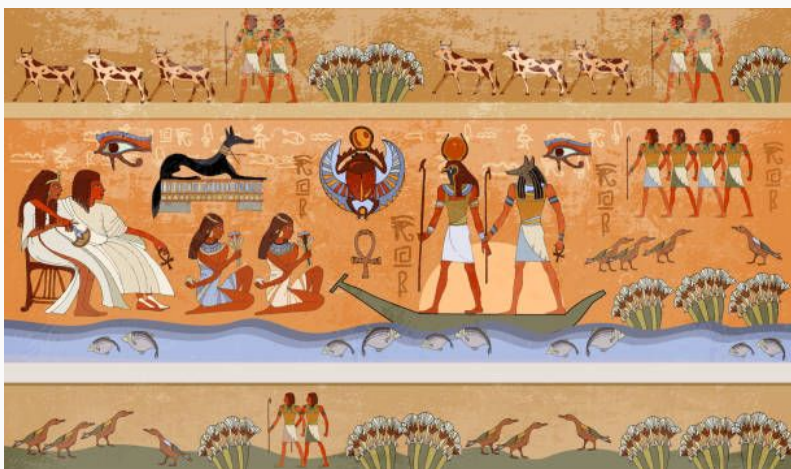

Fig. 3. Pictură monumentală din perioada Egiptului Antic

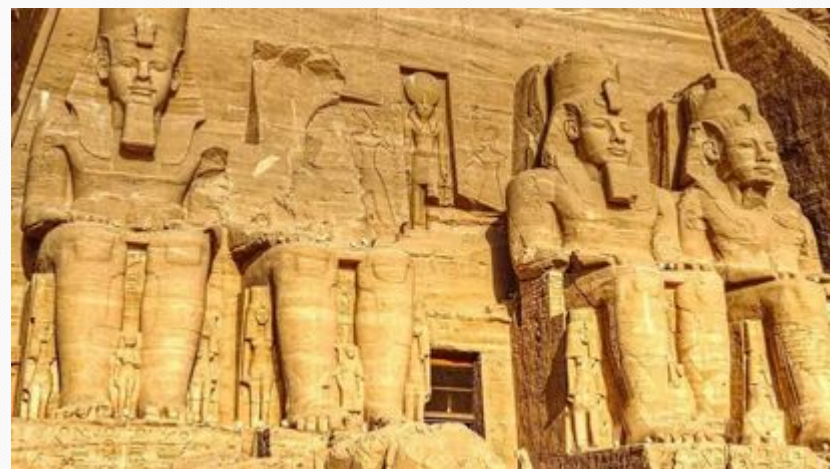

Fig. 4. Templul rupestru (hipogeu) de la Abu-Simbel, secolul al XIII-lea î.Hr.

De exemplu:

- Capul ocupa două pătrate.
- Trunchiul, de la baza gâtului până la umeri, ocupa șase pătrate.
- Picioarele, de la genunchi până la tălpi, ocupau patru pătrate.

Această metodă nu doar că asigura uniformitatea în reprezentări, dar reflecta și o viziune simbolică: nu realismul era scopul principal, ci exprimarea ordinii, echilibrului și importanței sociale sau religioase a figurii reprezentate.

De aceea, figurile regale și divine erau mai mari decât cele ale oamenilor obișnuiți, indicând statutul lor superior.

Mai mult, poziția corpului urma reguli fixe:

- Capul era reprezentat din profil pentru a arăta clar forma nasului și a bărbiei.
- Ochiul era redat din față, pentru a fi complet vizibil.
- Umerii erau priviți frontal, iar restul corpului, inclusiv picioarele, era redat din profil.

Acest stil distinctiv, rezultat al canonului, a rămas constant timp de mii de ani și a contribuit la identitatea vizuală unică a artei egiptene.”

Fig. 5. Bustul lui Nefertiti, Amarna, Egipt, secolul al XIV-lea î.Hr.

CANONUL GRECESC - 7 CAPETE

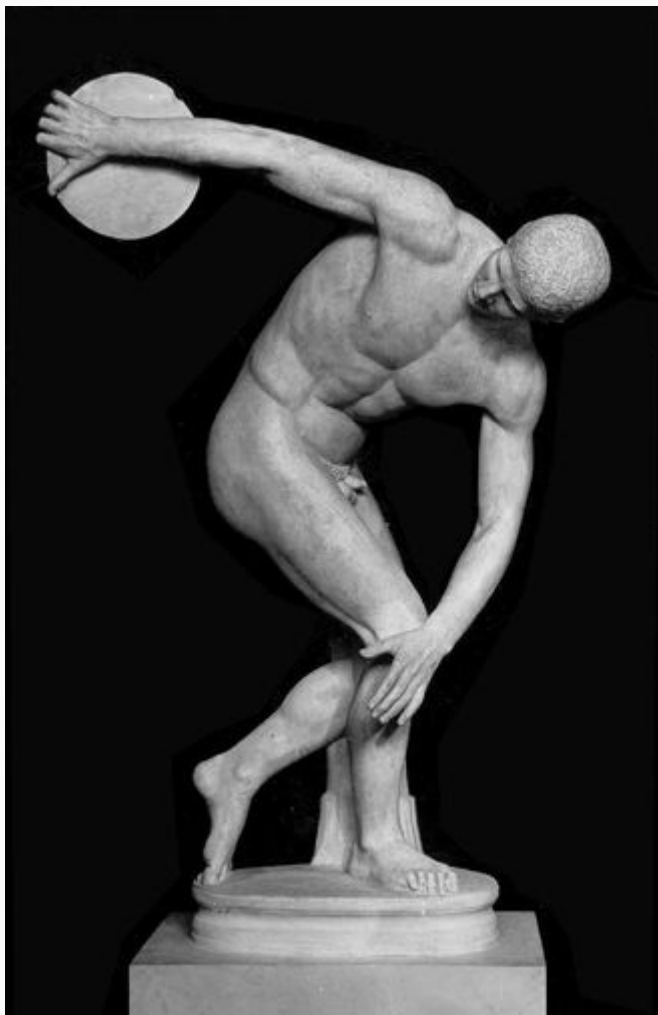
Fig. 6. Doryphoros (Purtătorul de lance), sculptor Polykleitos din Argos (450–440 î.Hr.)

Statuia Doryphoros („Purtătorul de lance”), creată de Polykleitos în secolul al V-lea î.Hr., exemplifică canonul proporțiilor ideale în arta greacă.

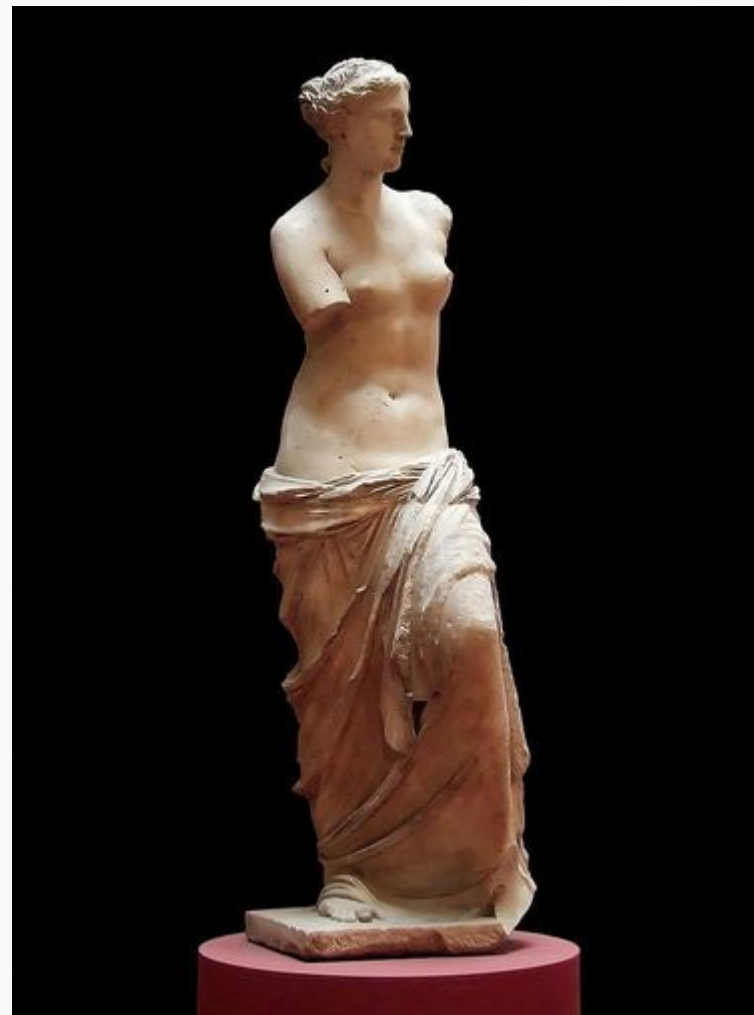
Polykleitos a detaliat principiile proporțiilor perfecte în tratatul său *Canonul*, bazându-se pe raporturi matematice menite să creeze armonie vizuală și să reflecte conceptul de *kalokagathia* – unitatea dintre frumusețe fizică și moralitate.

Statuia, renumită pentru postura contrapposto, exprimă echilibru și mișcare naturală.

Proporțiile corpului, meticulos calculate, urmăresc relații precise între dimensiunile părților corpului, subliniind idealul estetic grecesc.

*Fig. 7. Discobolul (Aruncătorul de disc), sculptor
Myron din Elada, Grecia Antică,
secolul al V-lea î.Hr.*

*Fig. 8. Afrodita (Venus din Milo), Insula Milos, Grecia Antică,
secolul al II-lea î.Hr.*

CANONUL ROMAN

Canonul roman, așa cum este descris în „De Architectura Libri Decem” de Marcus Vitruvius Pollio, constituie un ansamblu de principii esențiale care definesc arhitectura clasică.

Scris în jurul anului 30 î.Hr., acest tratat oferă o analiză detaliată a proporțiilor, simetriei și armoniei necesare în construcții, inspirate din natură și din proporțiile corpului uman.

Vitruvius afirmă că arhitectura ideală trebuie să se bazeze pe trei concepte de bază: firmitas (durabilitate), utilitas (funcționalitate) și venustas (frumusețe). Cele zece cărți ale tratatului său abordează diverse aspecte, inclusiv proiectarea templelor, construcția teatrelor, urbanismul, tehnologiile hidraulice și mecanice, și conexiunea dintre arhitectură și geometrie.

El acordă o atenție deosebită proporțiilor și simetriei, detaliind cu precizie construcția structurilor precum templele, teatrele, băile publice și sistemele de alimentare cu apă.

În plus, explorează relația dintre arhitectură și natura umană, evidențiind că designul arhitectural trebuie să fie în armonie cu proporțiile corpului uman, un concept care a avut un impact semnificativ asupra arhitecturii Renașterii și a epocilor ulterioare.

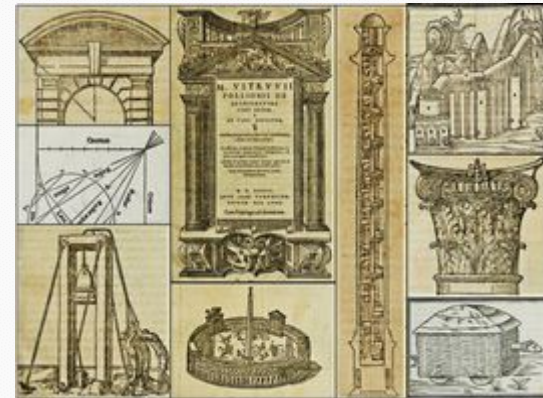

Fig. 9, 10. De Architectura Libri Decem,
Marcus Vitruvius Pollio, 30 î.Hr.

Proporțiile corpului uman ca model universal

- Vitruvius a demonstrat că corpul uman poate fi înscris într-un cerc și într-un pătrat, simboluri ale echilibrului și perfecțiunii.
- Buricul este punctul central al cercului, iar întinderea brațelor și a picioarelor creează pătratul.
- Aceste proporții reflectă un model ideal de armonie și echilibru, aplicabil în arhitectură.

Armonia și ordinea universală

- Conform lui Vitruvius, natura este guvernată de reguli matematice și geometrice riguroase.
- Cercurile și pătratele, fiind forme geometrice perfecte, simbolizează ordinea și echilibrul cosmic.
- Arhitectura trebuie să respecte aceste principii pentru a fi în armonie cu natura.

Legătura dintre microcosmos și macrocosmos

- Corpul uman este un microcosmos ce reflectă structura și armonia macrocosmosului.
- Proporțiile geometrice ale corpului sunt văzute ca o replică a proporțiilor universale, subliniind conexiunea dintre om și cosmos.

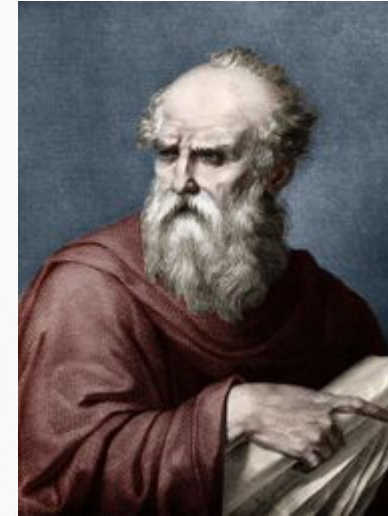

Fig. 11. Portretul arhitectului Marcus Vitruvius
(n. 80/70 î.Hr. - d. 23 d.Hr.)

Fig. 12. Proporție vitruviană

CANONUL MEDIEVAL

Leonardo Fibonacci – Călătorul care a adus în Europa magia numerelor

Leonardo Fibonacci a fost un matematician italian care a trăit în Evul Mediu, în jurul anului 1170. Fiul unui comerciant din Pisa, el a călătorit mult alături de tatăl său, mai ales în țările arabe, unde a intrat în contact cu idei matematice extrem de avansate pentru acea vreme.

Una dintre cele mai importante contribuții ale sale a fost promovarea sistemului de numerotație arab, cu cifrele de la 0 la 9, pe care le folosim și astăzi. În Europa se utilizau atunci cifrele romane, care erau greu de folosit în calcule complexe. Fibonacci a recunoscut utilitatea noilor cifre și a început să le popularizeze prin lucrarea sa *Liber Abaci* (Cartea de calcul), publicată în anul 1202.

În această carte, Fibonacci a povestit despre o problemă pe care a întâlnit-o în cadrul unui concurs de matematică organizat la curtea imperială din Pisa. Problema se referea la reproducerea iepurilor și suna astfel: *Dacă un cuplu de iepuri produce un nou cuplu în fiecare lună, iar fiecare nou cuplu începe la rândul său să se reproducă după o lună, câți iepuri vor exista după un an?*

Soluția la această problemă a dus la formularea unui șir numeric fascinant, cunoscut astăzi sub numele de șirul lui Fibonacci: „0, 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13, 21, 34, 55, 89, 144, 233, 377, 610, 987, 1597...”.

Fiecare număr este suma celor două anterioare.

Acest șir nu este doar o curiozitate matematică, ci are aplicații reale și este întâlnit frecvent în natură: în spiralarea cochiliilor, în aranjamentul frunzelor și petalelor, în forma galaxiilor și chiar în proporțiile corpului uman. Mai mult, dacă împărțim un număr din șir la cel precedent, obținem o valoare apropiată de 1,618..., cunoscută sub numele de numărul de aur sau raportul de aur.

Acest raport a fost utilizat de-a lungul timpului în artă și arhitectură pentru a crea compoziții armonioase și plăcute estetic. Îl regăsim în operele lui Leonardo da Vinci, în pictură, sculptură, design modern și în structurile naturale, unde frumusețea pare să urmeze o ordine ascunsă.

Leonardo Fibonacci, prin gândirea sa inovatoare, spiritul de explorator și pasiunea pentru știință, a lăsat o amprentă profundă asupra culturii și științei europene. A reușit să transforme matematica într-o punte între civilizații și într-un mod fascinant de a înțelege lumea înconjurătoare.

Șirul lui Fibonacci:

Start: 0 și 1

$0 + 1 = 1$
 $1 + 1 = 2$
 $2 + 1 = 3$
 $3 + 2 = 5$
 $5 + 3 = 8$
 $8 + 5 = 13$
 $13 + 8 = 21$
 $21 + 13 = 34$
 $34 + 21 = 55$
 $55 + 34 = 89$
 $89 + 55 = 144$
 $144 + 89 = 233$
 $233 + 144 = 377$
 $377 + 233 = 610$
 $610 + 377 = 987$
 $987 + 610 = 1597$
 $1597 + 987 = 2584$
 $2584 + 1597 = 4181$
 $4181 + 2584 = 6765$
 $6765 + 4181 = 10946$

0, 1, 1, 2, 3, 5, 8, 13,
 21, 34, 55, 89, 144,
 233, 377, 610, 987,
 1597, 2584, 4181,
 6765, 10946...

Raportul de aur, sau numărul $\Phi = 1,61803...$

$2 : 1 = 2$
 $3 : 2 = 1,5$
 $5 : 3 = 1,6666$
 $8 : 5 = 1,6$
 $13 : 8 = 1,625$
 $21 : 13 = 1,6153$
 $34 : 21 = 1,6190$
 $55 : 34 = 1,6176$
 $89 : 55 = 1,6181$
 $144 : 89 = 1,6179$
 $233 : 144 = 1,61803$
 $377 : 233 = 1,61803$
 $610 : 377 = 1,61803$
 $987 : 610 = 1,61803$
 $1597 : 987 = 1,61803$
 $2584 : 1587 = 1,61803$
 $4181 : 2584 = 1,61803$
 $6765 : 4181 = 1,61803$
 $10946 : 6765 = 1,61803$

Numărul Φ se obține împărțind un element al Șirului lui Fibonacci la precedentul său.

Fig. 13. Șirul lui Fibonacci

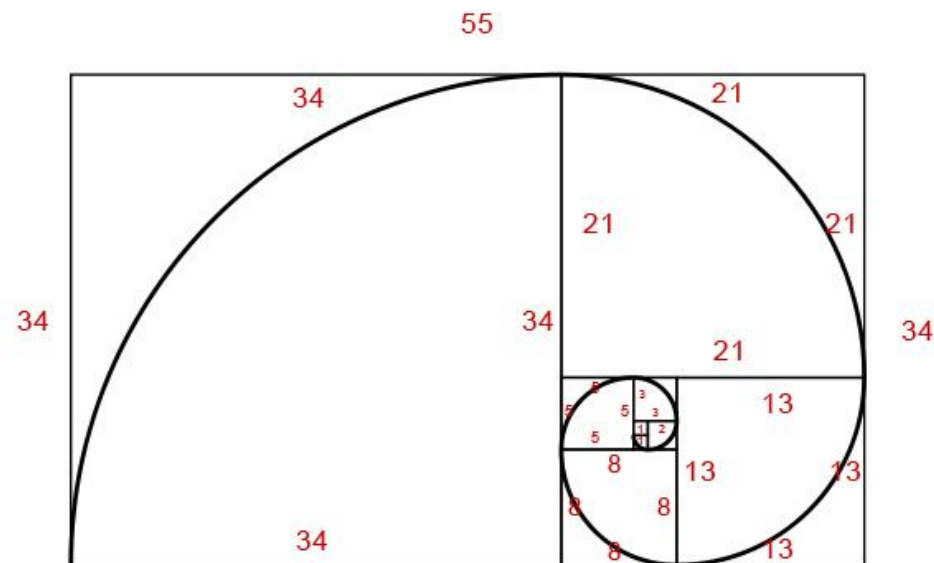

Fig. 14. Aplicație geometrică a Șirului lui Fibonacci

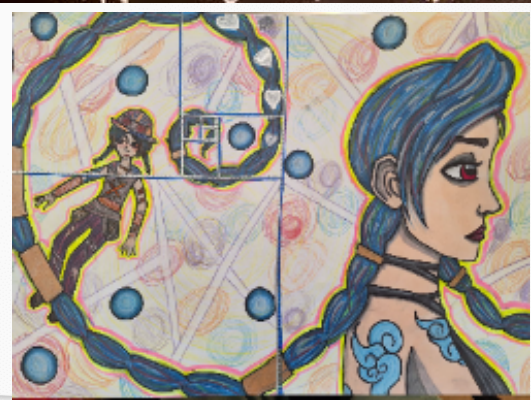

Fig. 15. Compoziții plastice realizate de elevi

CANONUL MEDIEVAL - 15 CAPETE

Canonul medieval al proporțiilor, cunoscut sub denumirea de „15 capete”, reprezenta o convenție artistică specifică Evului Mediu, folosită pentru a evidenția spiritualitatea figurilor reprezentate. Conform acestui canon, corpul uman era împărțit în 15 unități egale, fiecare corespunzând dimensiunii unui cap.

Această structură proporțională conducea la alungirea trupului, conferindu-i o siluetă grațioasă și sugerând ascensiunea către divinitate. Elementele fizice, precum mâinile, picioarele și trunchiul, erau intenționat exagerate, pentru a evidenția caracterul sacru și a crea o distanță simbolică între uman și divin.

Canonul medieval reflecta lipsa preocupării pentru redarea realistă a proporțiilor naturale ale corpului uman, scopul său fiind acela de a transmite un mesaj religios profund.

Acest stil se regăsea frecvent în reprezentările sfinților, ale Fecioarei Maria și ale lui Hristos, atât în picturi și fresce, cât și în icoana Sfânta Treime, realizată de pictorul rus Andrei Rubliov.

Fig. 16. Icoana Sfânta Treime, Andrei Rubliov, (1360-1430), Moscova, Rusia

CANONUL RENASCENTIST - 8 CAPETE

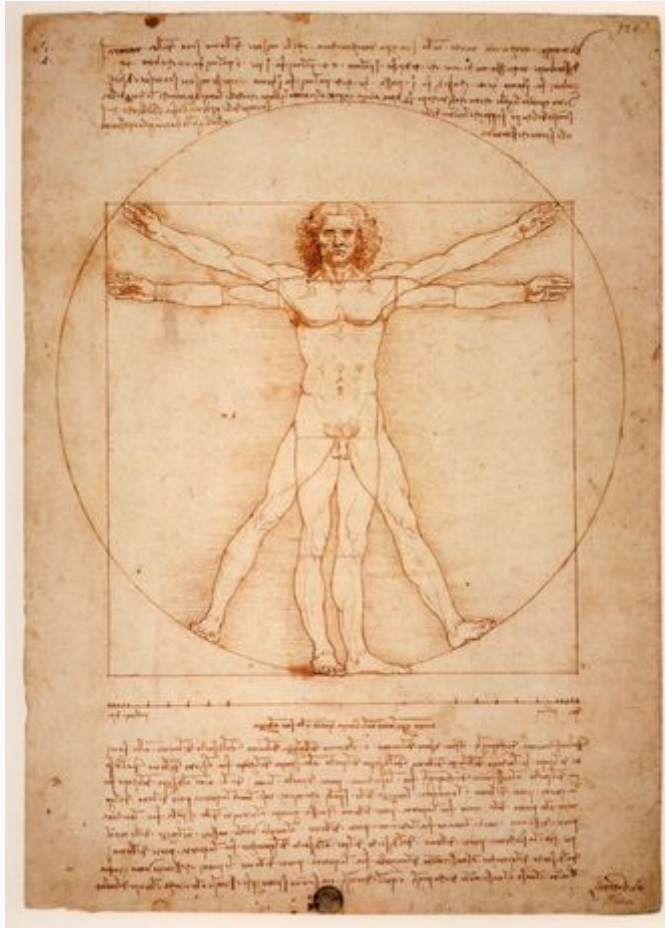

Fig. 17. Omul Vitruvian, Leonardo da Vinci,
(1452-1519), Italia

În perioada Renașterii, artiști precum Leonardo da Vinci și Michelangelo au readus în prim-plan proporțiile clasice ale Greciei Antice, bazându-se pe studiile anatomice pentru a atinge un nivel remarcabil de realism în reprezentarea corpului uman. Această abordare a fost marcată de o combinație între știință și artă, evidențiind o înțelegere profundă a structurii corpului și a mișcării acestuia.

Un exemplu iconic al interesului renascentist pentru proporțiile ideale este desenul lui Leonardo da Vinci, Omul Vitruvian.

Acest desen, inspirat de scrierile arhitectului roman Vitruvius, ilustrează proporțiile canonice ale corpului uman, integrate armonios într-un pătrat și un cerc. Reprezentarea subliniază ideea centrală a Renașterii conform căreia omul este măsura tuturor lucrurilor, fiind o expresie perfectă a echilibrului și ordinii universale.

PERSPECTIVA LINIARĂ

Perspectiva liniară, descoperită de Filippo Brunelleschi și teoretizată de Leon Battista Alberti, a revoluționat arta Renașterii.

Aceasta permitea reprezentarea unui spațiu tridimensional pe o suprafață bidimensională, creând iluzia de adâncime și volum.

Tehnica se bazează pe convergența liniilor paralele către un punct de fugă, oferind lucrărilor o realitate vizuală precisă și proporțională.

Fig. 18. Școala din Atena, Raffaello Sanzio, (1483-1520),
Stanțele Vaticane, Roma

Fig. 19. Cina cea de taină, Leonardo da Vinci, (1452-1519),
Mănăstirea Santa Maria delle Grazie, Milano, Italia

Fig. 20. Bazilica Santa Maria del Fiore,
Filippo Brunelleschi, (1377-1446), Florența, Italia

REPREZENTAREA NATURALISTĂ

În Renaștere, artiștii au căutat să îmbine reprezentarea naturalistă a corpului uman cu idealizarea estetică, creând figuri realiste care respectau totodată proporțiile ideale inspirate din studiile antice. Michelangelo și Leonardo da Vinci, prin studiile lor detaliate de anatomie, au aplicat aceste proporții perfecte, cum sunt cele descrise de Vitruvius, pentru a crea figuri umane proporționate ideal, reflectând astfel armonia și frumusețea perfectă în lucrările lor.

Fig. 21. David, Michelangelo
Buonarroti, (1475-1564),
Galeria Academiei, Florența, Italia

Fig. 22. Mona Lisa, Leonardo da Vinci,
(1452-1519), Muzeul Luvru, Paris, Franța

CANONUL LUI ALBRECHT DURER - 7, 8, 9 și 10 CAPETE

Fig. 23. Autoportret, Albrecht Dürer, (1471-1528),
Nürnberg, Germania

Albrecht Dürer a fost un renumit pictor, creator de gravuri și teoretician al artei, fiind considerat una dintre personalitățile marcante ale istoriei universale a artei.

Dürer a avut o contribuție semnificativă în dezvoltarea teoriei proporțiilor umane, argumentând că un singur canon de proporții nu este suficient pentru a reflecta diversitatea și complexitatea corpului uman. În acest sens, el a propus și elaborat mai multe sisteme canonice, bazate pe proporții diferite ale corpului, precum cele de 7, 8, 9 și 10 capete.

Această abordare inovatoare a reflectat preocuparea sa pentru individualitatea formelor și expresivitatea artistică, contribuind la tranziția de la rigiditatea canoanelor medievale la explorările renascentiste ale realismului și idealului uman. Gravurile și lucrările sale teoretice au influențat profund arta europeană, punând bazele unor noi moduri de a înțelege corpul uman și reprezentarea acestuia în artă.

CANONUL BAROC

Arta barocă, apărută în secolul al XVII-lea, se caracterizează prin accentul pus pe dramatism, mișcare și emoție, având un caracter expresiv și dinamic, strâns legat de puterea religioasă și absolutismul monarhic. Această perioadă a fost marcată de dorința de a impresiona și de a crea un impact emoțional puternic asupra privitorului, prin utilizarea unor tehnici inovatoare de iluminare și a unor compoziții teatrale elaborate.

Un element esențial în acest proces a fost contrastul clarobscur (jocul puternic între lumină și umbră), care evidențiază formele și creează un efect dramatic. Acest contrast nu doar că adăuga profunzime și volum lucrărilor, ci accentua și tensiunea emoțională a scenelor, sporea realismul și conferea o atmosferă aproape teatrală, în care lumina devenea simbol al revelației divine sau al autorității, iar umbrele contribuiau la crearea unui mister adânc și încărcat de semnificații.

Fig. 24. Crucificarea Sfântului Petru, Caravaggio (1571–1610), Capela Cerasi, Basilica San Pietro in Montorio, Roma

Fig. 25. Extazul Sfintei Tereza, Gian Lorenzo Bernini (1598–1680), Basilica Santa Maria della Vittoria, Roma, Italia

CANONUL ISLAMIC

Canonul islamic se caracterizează printr-o concentrare pe geometrie, modele repetitive (cum ar fi arabescurile) și caligrafie, datorită interdicției reprezentării figurative în anumite contexte religioase. În locul imaginilor figurative, arta islamică pune accent pe forme abstracte și detalii ornamentale care reflectă ordinea și armonia lumii divine.

Modelele geometrice complexe de pe covoarele persane sau decorațiile ornamentale din Alhambra sunt ilustrative pentru acest canon, unde arabescurile și caligrafia sunt folosite pentru a crea un efect vizual fascinant, fără a recurge la imagini reprezentative.

Canonul islamic ajută la studiul modului în care abstractul și decorativul pot înlocui reprezentarea realistă, oferind o metodă de expresie artistică profundă care reflectă viziunea religioasă și filozofică a lumii, axată pe idealurile de perfecțiune, infinitate și divinitate.

Fig. 26. Arabescuri

Fig. 27. Covor persan

NORMELE ARTISTICE ALE ARTEI MODERNE

În arta modernă și contemporană, canonul proporțiilor a devenit mult mai flexibil, reflectând diversitatea umană și respingând adesea ideea unor standarde universale sau „ideale”.

Artiștii și arhitecții și-au asumat libertatea de a experimenta cu forme, stiluri și proporții, adaptându-se nevoilor estetice, funcționale sau simbolice ale epocii.

Un exemplu remarcabil este Le Corbusier, arhitect francez, care a introdus conceptul de Modulor, un sistem de măsurători armonizate cu proporțiile corpului uman. În viziunea sa, Modulorul era un instrument care să ajute la crearea unor spații funcționale și estetice, respectând proporțiile naturale ale omului.

*Fig. 28. Charles-Édouard Jeanneret-Gris (Le Corbusier)
(1887–1965), Le Chaux-de-Fonds, Elveția*

ORAȘUL RADIOS

Le Corbusier, unul dintre cei mai influenți arhitecți moderniști, a propus conceptul Orașului Radios (Ville Radieuse), un proiect utopic de urbanism care reflecta viziunea sa pentru un oraș modern, funcțional și în armonie cu nevoile umane.

Unul dintre principiile fundamentale ale acestui concept era organizarea spațiului astfel încât clădirile de apartamente să fie orientate strategic, pentru a permite accesul la lumina solară pe parcursul întregii zile. Le Corbusier considera lumina naturală esențială pentru sănătatea și bunăstarea locuitorilor, motiv pentru care proiectele sale includeau:

- clădiri înalte, amplasate departe unele de altele, pentru a evita umbrirea reciprocă;
- orientare optimizată pe axa est-vest, astfel încât soarele să lumineze încăperile din timpul dimineții până seara;
- ferestre mari și spații deschise, care să maximizeze pătrunderea luminii naturale în interiorul apartamentelor.

Prin utilizarea Modulorului, Le Corbusier a proiectat apartamente și spații urbane care nu doar să răspundă funcționalității, ci și să creeze o legătură armonioasă între om, natură și mediul construit. Orașul Radios rămâne o viziune emblematică a modernismului, subliniind importanța luminii și a organizării raționale a spațiului urban.

Fig. 29. Ville Radieuse (Oraşul Radios), Le Corbusier, Franţa

Conform Modulorului, înălțimea ideală a unui apartament era de aproximativ 2,30 m, aceasta fiind adaptată unui om cu o înălțime de 1,80 m, considerat standardul pentru epoca sa. Acest sistem a influențat designul arhitectural modern, promovând ideea că spațiile locuite trebuie să fie în armonie cu dimensiunile și nevoile corpului uman.

Această abordare reflectă trecerea de la canoanele rigide ale trecutului la o înțelegere mai dinamică și personalizată a proporțiilor, caracteristică artei și designului modern.

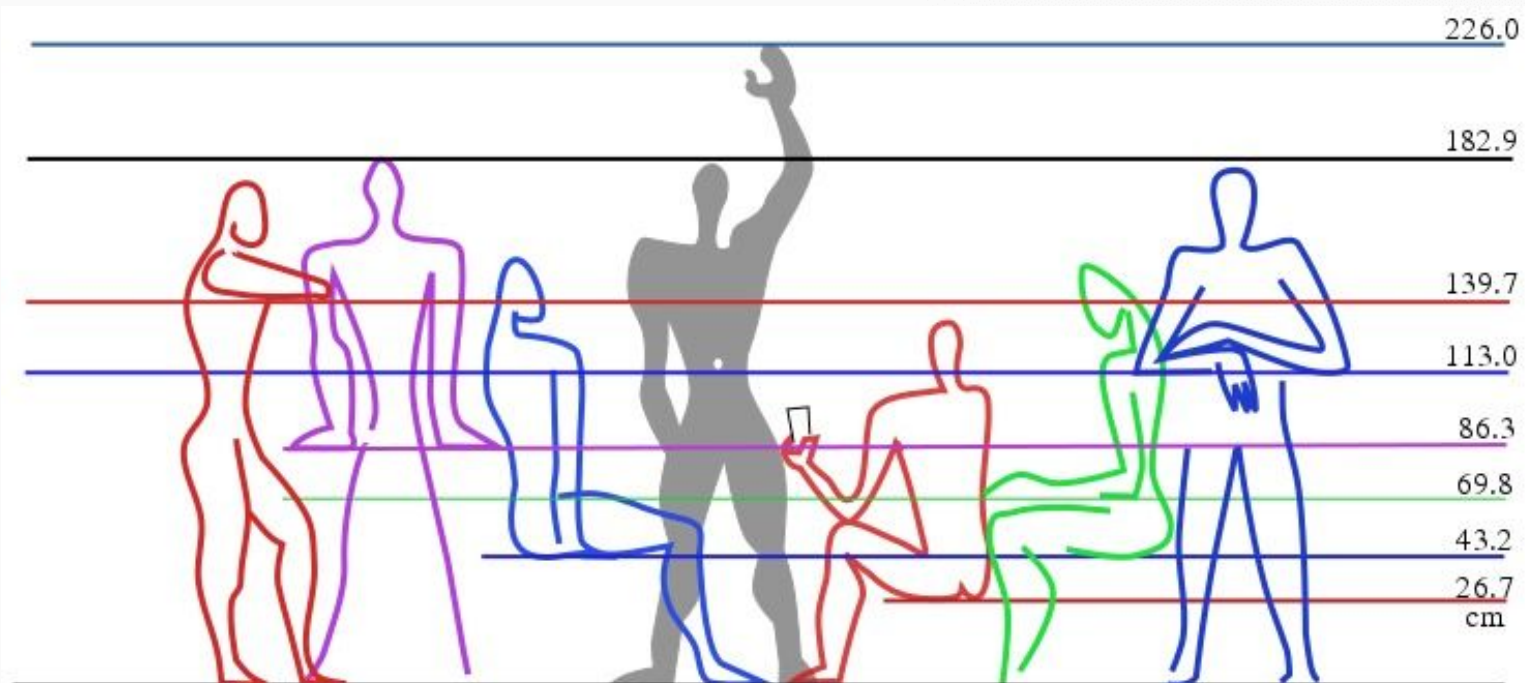

Fig. 30. Armonia proporțiilor: Modulorul lui Le Corbusier

În perioada modernismului, artiști precum Pablo Picasso, Wassily Kandinsky și Piet Mondrian au marcat o ruptură semnificativă față de tradițiile academice ale artei, respingând perspectivele clasice și realismul în favoarea abstractizării, inovației și explorării unor noi dimensiuni artistice. Această schimbare a fost influențată de dorința lor de a exprima emoții, idei și concepte care depășeau reprezentările convenționale ale realității.

Picasso, cu lucrarea sa „Les Femmes d'Alger (O. J. R. M.)”, a revoluționat arta prin introducerea cubismului, un stil care descompune formele în planuri geometrice și redefinește spațiul pictural. Această operă este considerată un manifest al artei moderne, punând accent pe fragmentare și pe o viziune multifocală a subiectului.

Kandinsky, în schimb, a fost unul dintre pionierii artei abstracte, așa cum se poate vedea în lucrarea „Compoziție VIII”, care utilizează linii, forme geometrice și culori pentru a crea o compoziție vizuală ce reflectă o armonie interioară, fără a reprezenta realitatea tangibilă. Pentru Kandinsky, arta abstractă era o formă de a explora spiritualitatea și emoția, printr-un limbaj universal al formelor și culorilor.

La rândul său, Mondrian a dus abstractizarea la extrem prin neoplasticism, reducând arta la linii drepte, culori primare și forme rectangulare, exprimând astfel esența pură a echilibrului și ordinii universale.

Acești artiști au contribuit la redefinirea artei ca un mijloc de explorare a gândirii și a emoției umane, depășind granițele reprezentării figurative. Ruptura de tradiție pe care au provocat-o nu doar că a deschis noi direcții stilistice, dar a și schimbat modul în care arta este percepută, valorificând procesul de creație și ideile inovatoare mai mult decât produsul finit.

Fig. 31. Domnișoarele din Avignon, Pablo Picasso (1881–1973), Museum of Modern Art (MoMA), New York, SUA

Fig. 32. Compoziție VIII, Wassily Wassilyevich Kandinsky (1866–1944), Bucerius Kunst Forum, Hamburg, Germania

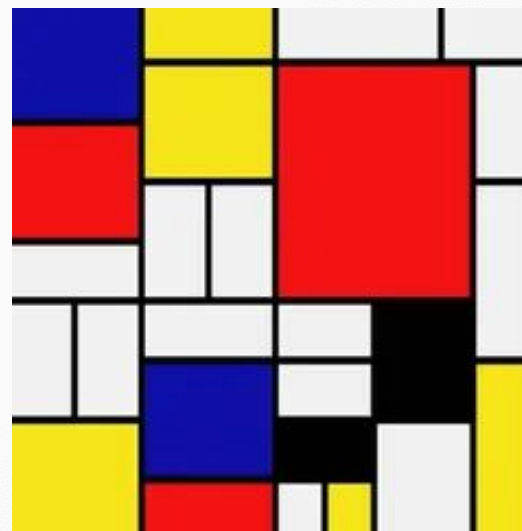

Fig. 33. Compoziție cu roșu, galben și albastru, Piet Mondrian (1872–1944), Kröller-Müller Museum, Otterlo, Olanda

Fig. 34. Elemente de design, Piet Mondrian (1872–1944)

CANOANELE CONTEMPORANE

În arta contemporană, ceea ce poate fi considerat „canon” reflectă o diversitate de stiluri și abordări care resping regulile tradiționale și încurajează expresia individuală, inovația și experimentarea. Spre deosebire de canoanele stricte din perioadele anterioare, arta contemporană se caracterizează printr-o mare libertate de exprimare și prin combinarea diferitelor tehnici și medii de lucru.

Principalele trăsături ale canonului contemporan includ:

Diversitatea stilistică – Artiștii contemporani nu se limitează la un singur curent artistic. Ei explorează și combină stiluri precum abstractizarea, realismul, arta conceptuală, arta digitală și tehnicile mixte, reflectând libertatea de expresie specifică artei contemporane.

Interdisciplinaritatea – granițele dintre artele vizuale, muzică, teatru, film și performance sunt adesea estompate. Artiștii combină adesea diverse forme de expresie pentru a crea lucrări multimedia.

Reflecția asupra societății și culturii – multe lucrări sunt comentarii asupra problemelor sociale, politice, ecologice sau ale identității, aducând în discuție teme precum globalizarea, migrarea, genul, tehnologia sau media.

Utilizarea tehnologiilor noi – arta contemporană încorporează adesea tehnologia digitală, realitatea virtuală și augmentată, precum și instalații interactive.

Arta ca proces – accentul nu mai este pus doar pe rezultatul final al lucrării, ci și pe procesul creativ în sine, adesea cu o componentă temporară sau experimentală.

În acest context, canonul contemporan devine mai fluid și deschis la inovație, iar artiștii nu sunt constrânși de tradiții sau norme rigide, ci sunt încurajați să pună întrebări și să caute noi forme de exprimare artistică.

Fig. 35. Artistul este prezent, Marina Abramović (n. 1946)

Fig. 37. Fetița cu balon, Banksy, realizată în 2002, South Bank, Londra

Fig. 36. Readymade-urile lui Marcel Duchamp (1887–1968)

Fig. 38. Dovleacul, Yayoi Kusama (n. 1929), Japonia

CANONUL ASIATIC (chinez/japonez)

Arta chineză tradițională se bazează pe armonia cu natura, fiind centrată pe peisaje, în timp ce arta japoneză explorează frumusețea efemeră („wabi-sabi”).

„Wabi-sabi” este un concept estetic japonez care se referă la găsirea frumuseții în imperfecțiune, efemeritate și simplitate. Este un principiu care apreciază autenticitatea și modestia, concentrându-se pe aspectele trecătoare ale vieții și pe imperfecțiunile naturale ale obiectelor și ale oamenilor.

Termenul este format din două părți:

- „Wabi” se referă la frumusețea și liniștea care provin din simplitate și modestie, adesea asociată cu viața izolată sau viața simplă în natură.
- „Sabi” sugerează frumusețea care vine odată cu trecerea timpului și cu uzura naturală a obiectelor, de exemplu, peisaje deteriorate sau obiecte care au suferit din cauza timpului.

În esență, wabi-sabi celebrează imperfecțiunile și efemeritatea, considerându-le o parte importantă a frumuseții autentice.

- Exemplu: Picturile de peisaj ale lui Zhang Zeduan sau xilogravurile japoneze (ex. „Marele val de la Kanagawa” de Hokusai).

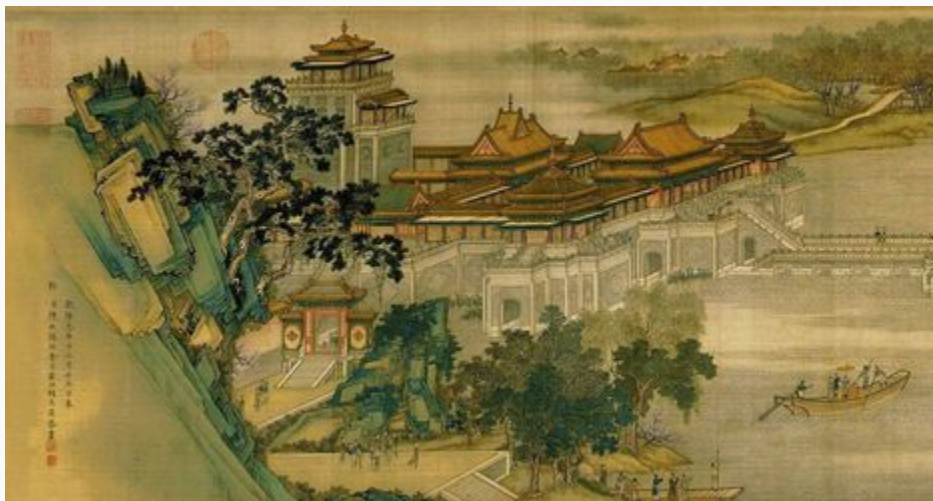

Fig. 39. Peisajul Râului de Primăvară, Zhang Zeduan (1085–1145)

Fig. 41. Linile de sânge: Marea familie, Zhang Xiaogang (n. 1958)

Fig. 40. Marele val de la Kanagawa, Katsushika Hokusai (1760–1849), Japonia

Fig. 42. Wabi-sabi: Frumusețea imperfecțiunii și efemerității

În prezent, în mediul educațional artistic, nu există un canon strict sau universal, iar elevii sunt încurajați să își exploreze creativitatea prin diversitatea stilurilor, tehnicilor și perspectivelor. Deși proporțiile clasice ale corpului uman, cum ar fi cele de 7 sau 8 capete, sunt studiate ca puncte de plecare, ele nu sunt impuse ca norme absolute. Elevii sunt stimulați să-și descopere propria viziune artistică, adaptând sau chiar distorsionând proporțiile pentru a exprima ideii, emoții sau stiluri unice.

Educația artistică contemporană integrează diversitatea culturală ca element esențial al formării, facilitând accesul elevilor la o varietate de tradiții vizuale și influențe internaționale.

În plus, abordările conceptuale ale corpului uman, care îl pot reprezenta abstract, simbolic sau fragmentat, sunt tot mai prezente.

Tehnologiile moderne, precum designul 3D și arta digitală, aduc noi dimensiuni în procesul creativ, iar proporțiile sunt ajustate în funcție de cerințele tehnice ale fiecărui proiect.

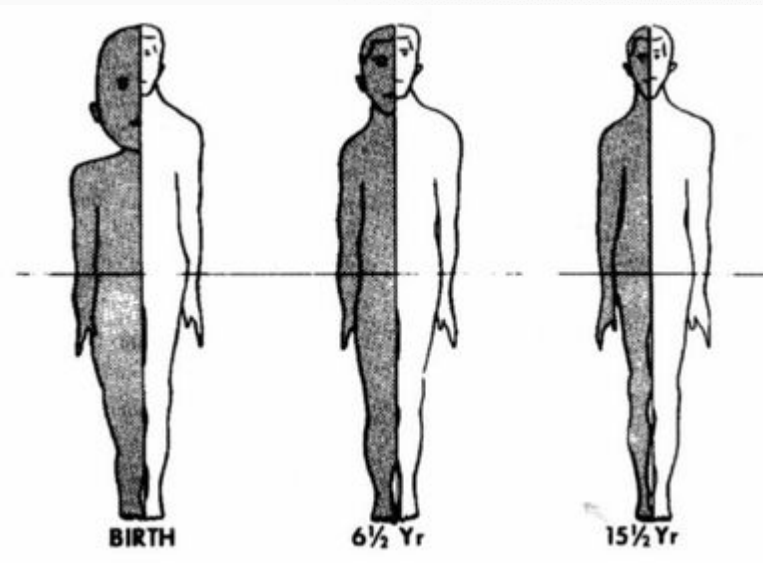

Fig. 43. Proporțiile corpului uman, în diferite etape de dezvoltare

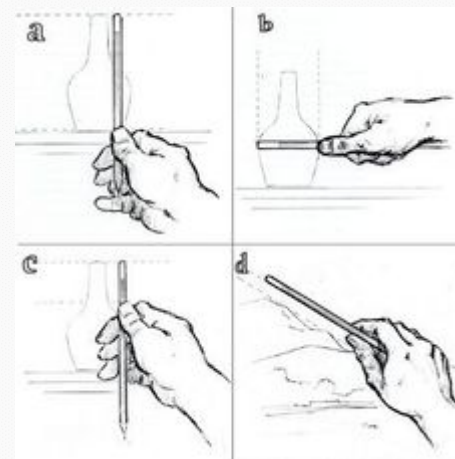

Fig. 44. Tehnică de măsurare a formelor

ACTIVITATE LA CLASĂ

Lecție: Expresivitatea corpului și figurii umane Proporțiile corpului uman - CANONUL ÎN ARTĂ

Sarcină de lucru pe grupe: „Explorarea proporțiilor în artă: De la canonul clasic la proporțiile moderne”

Ce aveți de făcut:

Explorați proporțiile clasice:

- Desenați o figură umană respectând proporțiile clasice (de exemplu, corpul are o înălțime de 7-8 ori mai mare decât capul).
- Observați cum sunt distribuite părțile corpului pentru a păstra echilibrul și simetria.
- Analizați și comparați cele două canoane artistice, cum ar fi cel greco-roman și cel bizantin. Discutați diferențele și desenați o reprezentare grafică a acestora.

Experimentați cu proporțiile distorsionate:

- Alegeți o imagine artistică reprezentativă, cum ar fi o icoană sau altă compoziție plastică celebră, și analizați-o în detaliu.
- Schimbați proporțiile – lungiți corpul, exagerați trăsăturile sau folosiți perspective neobișnuite.
- Gândiți-vă la emoția sau mesajul pe care încercați să le transmiteți prin aceste schimbări.

Aplicați principiul Modulorului:

- Realizați o schiță a unei camere sau a unui apartament, folosind proporțiile umane conform Modulorului lui Le Corbusier.
- Asigurați-vă că toate elementele sunt bine proporționate și armonioase, pentru a crea un spațiu confortabil și funcțional.

Descriere:

Această lecție împreună cu activitatea practică vă va ajuta să înțelegeți cum sunt folosite proporțiile în artă și cum diferă acestea în funcție de stiluri.

Veți avea ocazia să lucrați în echipă și să creați desene care aplică atât reguli clasice, cât și stiluri moderne.

Scop:

Să învățați cum se aplică diferite reguli de proporții în artă, desenând și experimentând cu idei noi.

Veți descoperi cum proporțiile influențează modul în care o lucrare transmite un mesaj sau o emoție.

Materiale necesare:

- Hârtie de desen
- Creion, radieră
- Culori (acuarele, creioane colorate sau carioci)

Durată:

3-4 ore, în funcție de timpul disponibil.

Ce veți învăța?

- Cum să aplicați proporțiile clasice și moderne.
- Cum să folosiți proporțiile pentru a transmite un mesaj.
- Cum să lucrați într-o echipă pentru a compara și experimenta idei diferite.

Reflecție:

- După finalizarea lucrărilor, scrieți un scurt comentariu despre procesul vostru.
- Ce proporții ați folosit? Ce mesaj ați vrut să transmiteți prin desenul vostru?

BIBLIOGRAFIE

Surse Imagini:

- Fig. 1. <https://ro.pinterest.com/pin/302796774962748456/>
Fig. 2. <https://ro.pinterest.com/mmmstate/preistorical-and-antic-europe-placesideasdreams-of/>
Fig. 3. <https://www.dvartora.ro/iosef-in-egipt-miketz-5779/>
Fig. 4. <https://trippy.ro/pe-urmele-faraonilor-egipteni/>
Fig. 5. https://ro.m.wikipedia.org/wiki/Fi%C8%99ier:Nefertiti_berlin.jpg
Fig. 6. <https://newberryarchive.wordpress.com/2018/08/28/polycritus-canon-of-proportions/>
Fig. 7. https://ro.wikipedia.org/wiki/Miron_%28sculptor%29
Fig. 8. https://ro.wikipedia.org/wiki/Venus_din_Milo#/media/Fi%C8%99ier:V%C3%A9nus_de_Milo_-_Mus%C3%A9e_du_Louvre_AGER_LL_299_-_N_527_-_Ma_399.jpg
Fig. 9, 10. <https://www.cabinet.ox.ac.uk/vitruvius-architecture>
Fig. 11, 12. <https://www.culture-critic.com/p/decoding-the-vitruvian-man>
Fig. 13, 14. <https://facerealumii.ro/sirul-fibonacci/>
Fig. 15. [Compoziții plastice realizate de elevi](#)
Fig. 16. <https://doxologia.ro/sfanta-treime>
Fig. 17. <https://www.bridgemanimages.com/en/vinci/vitruvian-man-c-1492-pen-ink-on-paper/pen-and-ink-on-paper/asset/4146>
Fig. 18. <https://historia.ro/sectiune/general/renasterea-in-pictura-si-literatura-569977.html>
Fig. 19. <https://www.serialpix.com/comment-voir-la-cene-de-leonard-de-vinci-a-milan-reserver-billets/>
Fig. 20. <https://duomo.firenze.it/it/home>
Fig. 21. <https://www.accademia.org/explore-museum/artworks/michelangelos-david/>
Fig. 22. https://en.wikipedia.org/wiki/Mona_Lisa
Fig. 23. https://ro.wikipedia.org/wiki/Fi%C8%99ier:Durer_self-portrait.jpg
Fig. 24. <https://istoriiregasite.wordpress.com/wp-content/uploads/2011/10/caravaggio-crucificarea-sfantului-petru.jpg>
Fig. 25. https://es.m.wikipedia.org/wiki/Archivo:Ecstasy_of_St._Theresa.jpg
Fig. 26. <https://www.istockphoto.com/ro/fotografie/arabescuri-gm166118563-23617454>
Fig. 27. <https://www.covoare-online.ro/produs/serapi-covor-manual-persan-de-la-1920-lana-pe-urzeala-de-bumbac-250-000-noduri-m%C2%B2-266-x-166-cm/#&gid=1&pid=1>
Fig. 28. [https://ro.wikipedia.org/wiki/Le_Corbusier#/media/Fi%C8%99ier:Le_Corbusier_\(1964\).jpg](https://ro.wikipedia.org/wiki/Le_Corbusier#/media/Fi%C8%99ier:Le_Corbusier_(1964).jpg)
Fig. 29. <https://images.adsttc.com/media/images/51fa/dfb7/e8e4/4ea2/b000/000f/newsletter/radiant-city.jpg?1375395764>
Fig. 30. <https://noticias.arq.com.mx/Detalles/9283.html>
Fig. 31. <https://www.moma.org/collection/works/79766>
Fig. 32. <https://www.puzzle-mania.ro/kandinsky-composition-viii-1000-piese-enjoy>
Fig. 33. <https://ro.pinterest.com/pin/544231936221778080/>
Fig. 34. <https://ro.pinterest.com/pin/1477812373325542/>
Fig. 35. <http://www.simplymeinny.com/2010/06/marina-abramovic-artist-is-present-was.html>
Fig. 36. <https://www.artgallery.nsw.gov.au/artboards/duchamp/>
Fig. 37. <https://life.ro/wp-content/uploads/2741/34006/17111840/1-banksy-main.jpg>
Fig. 38. https://images.twinkl.co.uk/tw1n/image/private/t_630/u/ux/yayoi-kusama-g7a71221bf-640_ver_1.jpg
Fig. 39. https://socks-studio.com/img/blog/Along_the_River_7-119-3_02.jpg
Fig. 40. https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b5/Katsushika_Hokusai_-_The_Great_Wave_off_the_Coast_of_Kanagawa_LCCN2008660568.jpg
Fig. 41. <https://aaa.org.hk/en/collections/search/archive/zhang-xiaogang-archive-1997/object/bloodline-big-family-no-12>
Fig. 42. <https://www.maticad.com/wp-content/uploads/2025/01/wabisabi5.jpg>
Fig. 43. <https://copilabord.com/2018/10/22/scoica-sau-landou-transportul-copilului-in-primul-an-de-viata/proportiile-corpului-unui-bebelus/>
Fig. 44. <https://i.pinimg.com/550x/9a/d1/0d/9ad10db752e503443b7a3d67ab2d7aba.jpg>
Fig. 45. <https://news.ku.edu/news/article/2017/02/13/art-historian-does-detective-work-japanese-buddhist-imagery>

Bibliografie:

1. Solomon, Oana-Mari, & Călin, Sidonia. Educație plastică pentru clasa a VIII-a. ISBN: 978-606-33-5472-4.
2. Bloom, Harold. Canonul occidental. Editura Art, 2018. ISBN: 9786067105315.
3. Vătășianu, Virgil. Istoria artei europene; Artă din perioada Renașterii. Editura Meridiane, 1972. 259 pag. Album.
4. Vătășianu, Virgil. Istoria artei europene Vol. 1 – Epoca Medie. Editura Didactică și Pedagogică, 1968.
5. ChatGPT, Asistent AI pentru generarea de conținut și recomandări de cărți, dezvoltat de OpenAI, 2025.

Fig. 45. Kannon zeitate centrală în budismul Mahayana

Schița lecției:

CANONUL ÎN ARTĂ

Definiție:

În artă, canonul reprezintă un set de reguli, principii sau proporții standardizate utilizate pentru a ghida reprezentarea corpului uman, a spațiului, a proporțiilor sau a altor elemente vizuale, reflectând ideile estetice și culturale ale unei perioade sau tradiții artistice.

Canonul egiptean

- **Proporții:** 18-21 pătrate pe verticală.
- **Caractere:** Personaje supradimensionate, poziții frontale și hieratice. Capul din profil, ochiul și torsul din față, picioarele din profil, cu cel stâng înainte. Culoare uniformă, fără umbre.
- **Exemplu:** Statuia faraonului Ramses al II-lea.

Canonul grecesc

- **Postură:** Contrapposto – greutatea pe un picior, celălalt relaxat.
- **Proporții:** 7 capete.
- **Exemplu:** Policleitos – *Doryphoros*.

Canonul roman

- **Caractere:** Realism și detalii, portretizare realistă a trăsăturilor individuale.
- **Proporții:** Inspirat din canonul grecesc, dar mai variate.
- **Exemplu:** Proporție vitruviană.

Canonul medieval

- **Proporții:** 15 capete în înălțimea corporală.
- **Caractere:** Siluete alungite, nas, gât și palme lungi, ochi mari, gură mică, contururi negre.
- **Culoare:** Uniformă, cu degradeuri.
- **Element sacru:** Aureolă pentru figuri divine.
- **Exemplu:** Icoana Sfânta Treime, Andrei Rubliov.

Canonul renascentist

- **Proporții:** 8 capete în înălțimea corporală.
- **Caractere:** Anatomie realistă, echilibru, proporții perfecte.
- **Element iconic:** *Omul Vitruvian* de Leonardo da Vinci.
- **Culoare:** Tonuri naturale, clar-obscur, perspectivă liniară.
- **Exemple:** *Cina cea de Taină*, *David*, *Mona Lisa*.

Canonul lui Albrecht Dürer

- **Proporții variate:**
- 7 capete – proporții robuste.
- 8 capete – proporții ideale.
- 9 capete – proporții alungite.
- 10 capete – proporții foarte alungite.
- **Caractere:** Studiu detaliat al anatomiei.
- **Exemplu:** Gravuri și desene ale artistului.

Canonul baroc

- **Proporții:** Forme dinamice, curbe, contorsionate.
- **Caractere:** Posturi dramatice, tensiune în compoziție, detalii elaborate.
- **Culoare:** Clar-obscur, contraste puternice.
- **Exemplu:** *Crucificarea Sfântului Petru*, Caravaggio.

Normele artistice ale artei moderne și contemporane

- **Canon reinterpretat:** Abandonarea proporțiilor rigide, stiluri variate.
- **Proporții flexibile:** Adaptate în funcție de mesajul artistic.
- **Exemple:** *Domnișoarele din Avignon*, Pablo Picasso, Le Corbusier – Modulor (înălțimea de 2,30 m), lucrări de Marina Abramović, Banksy.

Această resursă educațională este destinată exclusiv utilizării în scopuri didactice, fiind concepută pentru a sprijini profesorii și părinții în procesul educațional, atât în cadrul activităților școlare, cât și acasă.

Utilizarea acestui material implică respectarea strictă a drepturilor de autor. Orice formă de preluare, reproducere sau adaptare necesită menționarea clară a sursei și evitarea oricărei practici de plagiat. Aceste reguli asigură protejarea creației originale și promovează integritatea academică.

Respectând drepturile de autor, sprijinim un mediu educațional echitabil și responsabil, încurajând inovația și crearea de noi resurse de calitate. Contribuiți la susținerea educației corecte și protejați valoarea muncii intelectuale.

Materialul este realizat în luna aprilie, 2025.